

Tina Vrščaj
UČNE URE EVE K.

Bralce vljudno prosimo, da izklopijo naprave.

Prolog

To mesto je tako glasno, da slišiš odtekat čas.

Zgoščeni zvoki, ubrani ali razglašeni – kako? kakšni? nerodnih dolžin, za uho prerobati! – človeka prepojijo s časovno dimenzijo. Tega prej ni bilo čutiti. Ne tako do kosti. Sredi gozda je bil čas neslišen. Lebdeli so v večnosti letnih ciklov.

In potem je bila Eva iztrgana iz narave.

Zdaj je tu, kjer čas truščema napreduje.

Preganja ji osamljenost, trušč.

Oznanja, da so drugi blizu. Pri zajtrku postane zeliščno maslo, ki ga malima namaže na prepečenec. Popoldne je mašilo, da ni treba nič besed. Proti večeru zvočni koncentrat zarisuje vse bolj topo vzdušje. Pred spanjem hrušč iz okolice zmanjša tesnobo: ni sama na svetu. Ali jo poveča: nikoli ne more biti sama. Zjutraj jo hreščanje s ceste požene v tek kot kava. Čez dan kot morsko valovanje tvori kuliso dogajanja med njimi. Hupanje ali nakladanje kosovnega odpada kot glasbeni vložek pri radijski oddaji posega vmes z lastnimi odtenki razpoloženja.

Zvočna tinktura, po pet kapelj v viski.

Tudi danes si ga je natočila. Nič je ne zadržuje, da si ne bi še enega.

Kaj pa mamin trušč v glavi? Ah, ta obrabljeni poduk, ki ga vidi, kamorkoli pogleda, je le spomin na obledelo sliko. To sliko je predolgo gledala in si je zato ni mogla izbiti iz glave. Z nje žuga mamina svetniška figura z zavitim seznamom stvari, ki jih mora

človek v življenju dati na čevelj. Na vrhu spiska je prav alkohol. Bodi pridna, pa se bo tvoje življenje razbarvalo.

Mama. Posegala je v njeno življenje in ga krojila kot obleko, ki ti je tu in tam preohlapna, pa jo pristrižeš. Tako početje so opravičevale nevarnosti, ki so pretile njej kot otroku, kot deklici, najstnici. *Zmešalo se ti bo*, še vedno kdaj pa kdaj sliši njene besede. A vse redkeje.

Pa se ji kolcne.

In ga zdaj prekucniško zvrne še za mamó.

Nekoč na Klancu so šle Eva in deklici na pot skozi gozd zmeraj same. Tako same niso niti visokogorske kavke, ker jih vsak dan obiše planinec. Tako sami niso volkovi in medvedi v pragozdu, ker jih zalezuje raziskovalka in jim je na sledi vodič z objektivom.

Tako: najprej je bila tišina.

Zdaj pa mimovozeči vztrajno preganjajo besede med njimi. Tovornjak povozi Brinino izpoved o zaljubljenem sošolcu. Vlak preseka na pol tisto:

Mam—i—ca, najlepša si.

Zdaj z otroki živi v človeškem panju in zdi se ji, da vse pobrneva. Tudi njena koža narahlo vibrira od vrvenja človeških bitij onstran stene. Njena koža je kot povoskana od teh brenččih vibracij. Prek zvočnih valovanj najrazličnejših vrst do nje prihajajo misli tujcev, njihove želje, odišavljene navade sosed in nepopolnost tujega ihtenja.

Zaradi teh zvokov ne more slišati Živinega joka.

Nikoli ga ne sliši!

Okolica je preveč pompozna! Ves čas se odvija spektakel!

Novorojenčica je prešibka, da bi lahko preglasila vse to: kako mogočni in arogantni moški stopajo na plin, kako akutno se oglašča sirena gasilskega tovarnjaka, kako neki otrok izvaja vaje na bobnih, kako večji otroci delajo bunker v zgornjem nadstropju, kako stara soseda razbija luč s ponvijo, kako nekdo na drugi strani bloka čisto narahlo trka po kovinski ograji balkona, to trkanje pa se prenaša z balkona na balkon in ojačano pridre v njihovo stanovanje, odprto na stežaj: Hej zvoki, le vstopite!

Višnja in Brina šuštita, kričita in dodajata svoj sok v mestno zvočno enolončnico. Nimata težav s hru-pom od zunaj, ker sta sami včasih najglasnejši. Že je ta velika tamalo skrivoma pičila s flomastrom v rebra, najbrž, in ta se je začela dreti. Potem je velika vse zanikala, mala pa je razvila svojo filozofijo dveh shizofrenih predpostavk: prvič, Višnja jo je nalašč, in drugič, Višnja sploh ne ve, da jo je. Brinino dre-tje je do viška dopolnilo mestno tiktokanje, Eva pa obupno išče pot ven. Predpostavke, ki sta jih naple-tali puncu, ji predstavljajo labirint, v katerem mogoče včasih celo trči ob resnico. Samo ne ve, kdaj. Enkrat laže ena, drugič druga. Dejstvo je, da so stvari pod njihovo streho, če se življenju v bloku lahko tako reče, ubrale zapleteno pot. Tako, ki je ravno najbolj razumen primerek ne more razumeti. Zato ji ne pre-ostane drugega, kot da spet vklopi materinsko intui-cijo, ki vedno najde svoj prav, tudi če se moti.

Njen glavniki je izginil.

Višnja ga ni videla. Brina se ga ni dotaknila. Njihovo detece, Živa, je tako drobna, da je ne moreš opaziti. Nemočno seslja palček v zibelki in se ne gane. Ko bi se mamica le utegnila pri njej pomuditi! Jo opaziti ...

»Višnja, kje je moj rdeči glavnik?« reče Eva po dolgem pretikanju kopalnice. Pogledala je celo pod preprogo. In za školjko.

»Višnja, si kje videla ...« jo ponovno dregne, zdaj z višjim glasom. Višnja se zvirna leže na kavču in si drži knjigo tik pred očmi. Zatopljena, pomembno zaposlena. Vsake toliko kot nora pahlja z listom knjige naprej in nazaj in se reži.

»Višnja!«

»Ne.«

»Brina? Si se igrala frizerko? Ne bom huda, samo vrni glavnik.«

»Jaz ga nimam.«

Glavnik je torej čisto zares izginil. S prsti si gre skozi lase.

A pripomoček za razčesavanje ni edino. Tudi njeni copati. Nikjer jih ni, pogrešani že ves teden.

»Katera je štorkljala v mojih copatih in se igrala mamico?«

Kot da bi živele v res prostornem dvorcu, kjer je nemogoče preiskati vse sobane, stvari ponikajo v nevidno.

»Jaz ne.«

»Jaz ne.«

Bosa s stopalom riše kroge, izpije požirek, sune z glavo tako, da se vsi lasje znajdejo na levi, potem

pa spet otresa z njimi, da ji popadajo naravnost čez obraz.

»Ne.«

»Tudi ne.«

»Hja!«

Razbira njun pogled. Slabo razbira. Nič ji ne pove ne eden ne drugi. Pa ne, da ju ne bi poznala. Preveč ju ima v mezincu. Zato ve, da vsak dan osvojita kak nov trik, kako preslepiti mamo, jo oviti okoli prsta, njo brez moškega stebra ob sebi prav kakor za šalo. Sesuje se vsa vzvišenost nad njima. Eva je naenkrat nemočna kot otrok, mali pa sta glavni.

Oba para oči se zdita rahlo sumljiva. Višnja gotovo nekaj prikriva. Ali ne? Brina taji. Sta mogoče res pozabili, kaj sta s copati? Jih je, raztresena, kot je, založila sama? Da jih ni z balkona odpihnil petkov vihar? Mogoče je samo preveč spila ...

Razbito ogledalo!

»Ojej!« zarjove Eva, ko nepripravljena naleti na srebrna rezilca, raztreščena po kopalnici.

»Povedati mi morata za tako reč.«

»Brina je hotela ...«

»Višnja je kriva, mami!«

Zunaj v zrak zareže nehomologiran motocikel, ki krepko preseže sedeminsedemdeset decibelov. Grd je ta motor s svojim črnim oblakom in zvočnim izbruhom. In kdo ve, ali ni res kaj na tem, da razbito ogledalo prinaša smolo.

Medtem si mali spet skočita v lase. Najprej je videti, da bo to igra. Da sta že sami prepoznali vzorec, ki ga vsak dan ponavljata. Sami sebi se bosta zahahljali.

Eva pa si bo oddahnila. Toda prične se cela vrsta resnih obtožb. Že sta zlepljeni v klobčič in se zavzeto ruvata pod mizo.

»Pssst!« naenkrat besno krikne Eva. Kar šinilo je vanjo: »Živa spi!«

Zelo veliko spi. Čisto tiho se odkrade do nje. Rahlo jo pokrije, nežno, nato pa spet malo odkrije. Njo samo je zazebló do kosti, pa je hotela zaščititi gola ramenca dojenčice. Nato se zave, da je poletje. In sila soparno. Potiplje njena stopalca. Hladna. Bi jo vseeno raje do vratu pokrila? Samo da se ne bo premaknila in zadušila. Bi ji nadela nogavičke?

Mogoče.

Pokriti ali ne pokriti.

V trenutku, ko bi morala sprejeti odločitev, jo zmeraj po glavi trešči kak tujerodni hrušč. Zunaj spet tuli sirena. Zvoki ji kot z nožem narežejo življenje.

Postalo je kalejdoskop.

***

Tik tok.

Tedni bežijo.

Živa ni nič zrasla, odkar se je rodila. Brina in Višnja se ne menita zanjo.

Resda je oblečena v pajacka, ki sta ga prikrojili sestrici: mu odrezali rokave, zdaj ko je vroče, in nanj za okras prišili vrtnico in gumbe. Vseeno ju mala ne zanima. Eva je bila prepričana, da bodo vse tri sedele okoli nje kot ob tabornem ognju. Da jih bo novo živ-

ljenje grelo, povezalo na novo. Potem se je zgodilo drugače.

Brina včasih pristopica do Eve, nežno položi dlan na njeno dojko, in reče:

»Jaz bi se dojila.«

Ne sledi več svojim puncama. Kot ni mogla z zanesljivostjo trditi, katera je *razbila glavnik* in katera *vzela ogledalo*, se pravi ... tudi ne ve zmeraj, kje sta in kaj počneta. Na Klancu tega ni bilo. Tičale so skupaj, oklepali sta se je in nista imeli v načrtu nič drugega. Tukaj le bežno vprašata, ali smeta ven, in že ju ni več.

Steguje vrat prek balkonske ograje, pretirano suče glavo, kot da bo tako vendarle videla za blok. Z njihove strani se vidi le četrtino igrišča. Vsake toliko, na pol ure, vsaj eno zagleda tam in ve, da sta v redu.

Včasih ju dolgo ni na spregled in ju kliče z balkona. Nikoli je ne slišita.

Noče, da bi njeno dretje z balkona preveč izstopalo v tej soseski, zato z glasom posnema hreščanje radia ali cviljenje gum.

Večkrat obsedi na balkonu. Včasih je tako temeljito brezvoljna, da ne zmore premika v kuhinjo nekaj metrov stran. Ne more se pripraviti do tega, da bi vstala, si vzela kozarec limonade z ledom. Lažje je na balkon prinesiti kar steklenico, v kateri ni niti kanca vitamina.

Otroka se od nje očitno odcepljata, obe na mah. Še vedno sta kot jojota na vrvici, vendar ju zdaj ne pošilja proč in ne vleče nazaj ona, pač pa se izgubljata in znova pojavljata sami po lastni volji. K sreči

jima še kar zaupa. Pogosto ji ne preostane drugega. Igrišče za blokom je podobno tistemu iz Kotla. Na njem se znajdetata bolje kot ona. Zanja je bila že selitev prevelika sprememba. Dekleti pa ... kot lahko v vroči avgustovski sapici že zaznava napoved jeseni, tudi ob njenem samostojnem zapuščanju dvorišča že slutiti, kako kmalu bosta šli v svet.

Vanjo sta med nosečnostjo izdolbli luknjo. Odtlej jo izmenoma polnita in praznita in jo po malem privajata na to, da jo bosta nekoč pustili za sabo.

V njuni odrasli zavesti bo morda nastopala kot milo grenak spomin. Z nekaj sreče se tam ne bo zataknila kot neuspela slika.

***

Slika, ki visi nad Evino posteljo, pa je osupljiva. Gozd prikazuje, in gozdno žival.

Spomni se, kako je z malima, naveličanima tujih domov, prvič prišla na ogled tega malega stanovanja. V spalnici je ob njihovem prihodu steno krasil plakat Fride Kahlo: podoba košute z rogovi in lepim ženskim obrazom. Z dvema paroma ušes, človeškim in živalskim. Vanjo je zaritih devet puščic. Sijajen avtoportret! Eva se je takrat za dolg trenutek pogreznila vanj. Mali sta jo vlekli za rokav iz neke daljave, njun glas je bil daleč proč, ji klical, *gremo od tod*, a v tistem se je znašla med drevesi na sliki.

»Saj jo lahko snamete,« je rekla gospa lastnica. »Par, ki je bil tu pred vami, jo je pač pustil. Res ne vem, čemu! Kdo bi hotel to gledati? Kdo bi se hotel

trpinčiti z gledanjem te mučene zveri? Sama jo snamem kar takoj.«

Te zveri s človeškim obrazom.

»Pustite jo,« je rekla Eva in v hipu sklenila, da vzamejo ta dom. Slika jo je uročila, tu je bila zanjo, govorila je o njej.

***

Na igrišču ni nikogar.

Eva postava med bloki. Bloki so naseljeni in prepolni, vendar je življenje dobro skrito. Nihče ne hodi ven na igrišče, razen njenih punc. Mogoče je razbejljeni asfalt, ki žge v podplate še skozi gumo, naredil svoje.

»Mami, kot na Klancu.«

»Kaj?«

»Bile smo edine, ki pešačijo, se spomniš? Nikoli ni šel tam nihče nikamor peš. Tukaj pa nihče ne pride na igrišče.«

Začuti, kako Višnja koprni po družbi. Že od malega se je na tem prenaseljenem svetu gibala po kotičkih, kjer kot nalašč ni bilo nikogar za igro. Srh jo spreletava ob tem, kakšno izoliranost so pretrpele.

In nepojmljivo se osama vleče za njimi: igrišče pri roki bi moralo privabljati družine. Zakaj vendar nihče ne stopi iz bloka, da bi se zagugal? Družine živijo tu. Vidiš jih lahko za minuto, ko zlagajo voziček in se spravljajo v avto, in že odbrzijo. Morda k sorodnikom? Morda na večje igrišče. V igralnico trgovskega centra čez cesto? Ali pa na morje.

Seveda, tudi morje še obstaja.

Pa je v tem svetu res nemogoče biti del skupnosti? Ali so samo one tako zaznamovane, da ne sodijo v nobeno sredino? Bodo vedno ostale same zase in tuje tod? Mogoče zato, ker je to tukajšnji način bivanja. Tudi drugi so vsak zase, tudi oni tujerodni. Nihče kot Lenart ne skrbi za svoje koze, nihče kot Eva za Lenarta, nobenega obraza nikoli ne vidi tako od blizu, da bi razbrala, ali mu je potrebna pomoč.

»Zakaj ni nikogar zunaj?« tarna Višnja in priliva olja na ogenj. Kot da mali nekaj zamerita njej, če ni nikjer nobenega otroka.

»Ne vem. Mogoče so na morju,« reče Eva.

»Kar vsi? Zakaj pa me nismo?«

»Zakaj, zakaj? Kam pa naj gremo z Živo!« se Evi takoj dvigne pritisk in v licih čuti naval rdečice. Nekaj takega kot sram jo obliva. Kot da sama sebi nalašč povzroča bolečino, kot da bi si v meso zapičila nohte.

»Mami, nehaj,« zdaj zavije z očmi Brina.

Tolče po Evini zadnjici s pestmi in v lastne male kepice skrčenih prstkov vpije:

»Nehaj, nehaj!«

Višnja molči.

***

Njihov blok nima dvigala.

Živo nosi po stopnicah in jo v pritličju položi v voziček, ki ga pušča tam.

To bitje ima nesorazmerno velike oči in ušesa. Tudi lasje so hecno dolgi. Vse drugo je malo. Eva se skloni

k njej v košaro, se z nosom podrgne ob mehki sploščeni nasek in ji pove, kako pridna je. Neprimerno bolj pridna od sester! Potem pogled usmeri gor, nad njo mežika stropna luč. Eva si daje opravka s tem mežikanjem, kakor bi ji nebo samo nekaj sporočalo v Morsejevi abecedi. Žal ji je, da se je ni naučila. Kot ji je nasploh grozno žal vsega znanja, ki ga kdaj ni pripustila vase. Ali pa ga je žejno vsrkavala skozi vsa dolga leta šolanja, a se ni prijelo in ji je po nemarnosti vse ušlo v pozabo.

Gre na sprehod z vozičkom. Saj ve, da je smešna. Sama sebi se smeje, potem pa zajoče, devetero puščic jo prebada.

Ha, kako je Višnja z gromkim jokom že spočetka opozarjala nase. Brina ne, ona je bila takoj zadovoljna in se je še v joku smejala. A ta tretja je tiho dete. Popolna uganka. Samo če se skloni čisto k njej, negotova zasledi komaj zaznaven dih tega molčččega bitja.

Voziček potiska po preozkem pločniku, motorni vozovi pa drvijo mimo, dokler se ne odcepi proč od cestišča in zavije na sprehajalno pot. Tu srečuje ljudi, česar ni vajena. Hodijo ji nasproti, jo včasih premerijo, še večkrat pa je niti ne ošvrknejo s pogledom. In nikogar ne pozna. To se ji zdi tako nenavadno, da hodi in srečuje same tujce, nikogar za pozdravit.

Pred sabo rine Živo, s stišanim glasom mrmra neko pesem. Nihče je ne sme slišati. Predvsem noče, da bi kdo videl, kako jo znotraj trga na dvoje. Nasproti prikoraka starejši gospod s plešo, zgubanega obraza, štrlečih obrvi. Opira se na palico, precej je zadihan.

»Dober dan,« reče Eva.

Starec dvigne pogled k njej in ves zasije. Ona za hip pozabi, da se v njej vse lomi. Stari gospod jo preseneti z besedami:

»Oh, kako dolgo me že ni nihče pozdravil. Hvala, hvala!«

Eva reče:

»Z veseljem.«

Teh nekaj skopih besed, ki sta si jih izmenjala s starcem, ji potem namesto pesmi odzvanja v glavi kot pripev. *Dober dan!* in *Hvala, hvala*. Gospod se je zahvalil za pozdrav? Res mora biti hudo, ko se postaraš v tem svetu. A kdo pozdravi njo? Nje ne pozdravi niti tisti, ki se usmili starca.

In ji zagotovo zarotniško ne pokima mamica z vozičkom.

Mogoče, si misli Eva, mogoče se me še kar drži tista praprot, okoli mene je ovitega še veliko trnja, zaradi trnja nihče ne more do mene. Trnje me zbada in pačim obraz. Če ga pačim, dobim zabodeni pogled in obračam usta v nepristopno pozo. Potem se me ljudje raje ognejo in pogledajo proč.

Na njej je nekaj klanškega. Njene prsi puhtijo od vonja po kozjem mleku. Njeni lasje ... kot bi bili danes zjutraj spet v hlevu. Sama ne voha ničesar, vendar ve, da se to opazi, ta vonj, ki se ga navzameš, če imaš opravke v štali. Tega duha še ni izbila iz sebe. Po svoje pa ji tudi prija, če tako razmišlja o sebi. Če si reče, da je pač kmetica. A je v njej še neka globlja zadeva, ki jo bolj od porekla razločuje od vseh drugih. Kako jo spet prebada!

Sede na klop pred mestno lepotilnico. V njenem otroštvu takih salonov ni bilo. Na odraslost se po dolgi prekinitvi vrača v svet in se ne more načuditi temu, koliko je urejevalnic, negovalnic, koliko butikov za vsak del telesa. Tudi svetovalnica za *bioheking*. Bi obudili mrtve? Z nogo rahlo ziblje voziček naprej, nazaj, naprej in nazaj in privleče iz žepa razbito ogledalce. Pogleda se. Ve, da smehljava še ne zmore. Še ne. Niti za pol sekunde. Celo takega umeznega ne, kot če bi zgolj opravila telovadni gibličnic. Vseeno pa si želi, da bi na ljudi naredila prijeten vtis. Ne mara misli, da se je bojijo.

Preveč je zaznamovana.

In nihče se je ne usmili s pogledom.

Mimo pride soseda iz bloka, ostarela gospa. Med potjo k frizerju, kamor se gre barvat, se pomudi pred Evo.

»Vi ste že rodili?«

Eva bežno prikima, vprašanje pa jo pretrese.

»Smem pogledat?« reče gospa.

S koščenimi prsti, iz katerih štrlijo členki, narahlo odgrne snežno belo tetra plenico, ki je poveznjena prek košare, da otroka ščiti pred soncem.

Starkini prsti so modri od žil, beli od ogolelih kosti. Vse se vidi skozi prosojno kožo. Lasje pa gosti, trdi, rjavi, le pri vrhu se srebri narastek. Eva je kar ne more gledati, te ženske na pragu ... in se brž zastrmi v tla. Z vozičkom bi pobegnila, a se ne more premakniti. Na mestu vkopana.

»Oči mi nagajajo, jej, jej,« z obžalovanjem reče gospa. Še nekoliko se napreza in se sklanja nad košaro,

njena brezzoba usta pa se pozabijo zapreti. Sklene koščene dlani in malo odkimava, vendar ji morda glava kar sama binglja, ker je vrat prešibak. Kot pri dojenčkih.

»No, no,« pomenca gospa. Nekaj se čudi in gleda v voziček, pa Evo, pa dol, pa v voziček, pa gor. Potem počasi zarožlja s koščenim zapestjem.

»No, kaj?« kljubovalno reče Eva.

»Lep dan vam želim ... uro imam,« odvrne starka in pohiti proč.

Eva vstane, obrne dojenčico na bok, da ji malo prezrači prepoteni hrbet, in spet zagrne lahno zaveso. Pogleda v nebo. Soparno je, razbarvano. Ko se Eva zdaj znoji, to ni navaden znoj. Znoji ljubezen. V njej je preprosto preveč in mora uhajati ven. Kapljice za ljubljeno, ki pričajo o tem, kako zelo ima rada. Je imela. Bi imela. Na jok ji gre. Nebo je motno, ona pa motne zavesti. Ta gromozanska zmožnost za ljubezen bo ... neizživeta. Nekje na robu zavesti ji tičijo nezahtevni načrti, da bi šla še malo sprehajati voziček, da bi po drugi strani takoj zavila na igrišče, da preveri ta veliki punc, da bi šla po tretji strani v trgovino, kajti treba je iti, in ni vprašanje, kdo, samo kdaj, vedno samo ta kdaj, ali zdaj ali pozneje, in včasih, ob turbnejših dnevih, med iti in neiti občutno pretehta slednje.

Ker v brezdelju dosti lažje ziblje svojo bolečino.

Že se ji na rob zavesti kot težka ujeta usede misel, kaj bo kuhala za kosilo. V vročem stanovanju in mali kuhinji to ni zabavno. Njeni jedki pa sta še in še izbirčni, kot bi ju tam gori na Klancu ne prehranjevala

z golimi bučkami in žilavim plevelom, tolščakom in mrtvimi koprivami, ampak bi zrasli gor potikajoč se po imenitnih hotelih.

Včeraj je naredila tako: Višnja in Brina sta si sedeli nasproti, k mizi je pristavila tudi lupinico z Živo. Sama ni vedela, zakaj. Na mizo je dala pire krompir in mesne kroglice, jed, ki sta jo dekleti oboževali. Višnja se jedi ni niti dotaknila. Brina je v pire vsaj zaričila vilice, a bolj zato, da je preizkusila, ali je gostota krompirja primerna za igro. Preučila je, koliko se iz kupčka kadi, zraven pa so iz nje vrele besede.

»Zakaj vsak dan jemo? Znova in znova in znova, mar ni to dolgočasno?«

Če ni rekla tega, pa je izumila kaj drugega. Žvrkljala je besede. Če se je Eva temu čudila in nad tem pri mizi tudi jezila, je bila *jezelček*. Kako ne razume, da se Brina z besedami kratkočasi, ker je hranjenje nad vse duhamorno, da se z njimi tudi hladi kot z ledom, da jih podaja Višnji kot žogico, da vsakič preveri, ali pri veliki sestri ni nemara padla v nemilost.

Višnja se za malo ni menila; svoje dolge noge je dvignila na stol, da je obsedela kot žaba. Nič na krožniku ji ni dišalo.

»Pa kdo vaju hrani?« se je razburila Eva. Za hip jo je prešinila absurдна misel, da sta kosili drugje.

»Sta kaj jedli na igrišču?«

Skozi zavest ji je zletela vrsta podob na pol požrte vrečke smokijev, čipsa, raztresenih bonbonov, ki jih je lačen otrok lahko našel pod toboganom, zraven pa v usta stlačil še pest ogorkov.

»Ne, mami, nisva.«

»Samo ne paše mi, je prevroče,« je skremženo zamrmrala Višnja.

Prevroče. Sopara ljudem udari v glavo. Vzame apetit, vzame spanec. Živcem ponagaja. Ljudje v teh krajih niso vajeni tropskega podnebja, to je kot pribito.

Potem sta že obe sedeli kot žabi in z vilicami delali luknjice v kupček na krožniku.

»Prav slab zgled sta mali!« je rekla Eva.

»Saj nas ne vidi,« je ugovarjala Brina. »Slepa je!«

»Mami!« jo je okregala še Višnja.

Nekaj sta ji hudo zamerili.

In nič ne bo več isto.

Kot da niso več ekipa. Stopila je k pultu, ni imela kam. Skrila se je pred njima s sključenim hrbtom in si enega natočila.

***

V čakalnici je vse tiho.

Ženske se ne pogovarjajo med sabo. Zajetna gospa z urejeno pričesko tišči torbico k sebi in se rahlo pozibava. V nosnice prodira vonj po čistilu. Mlada nosečnica ima roke na trebuhu in s palcema kot migetal-kar tipka po tistem, nohti pa ji pri tem ne pomagajo, samo štrlijo proč. Tudi ženska poleg Eve se ukvarja s tistim, v roza ovitku ga ima, ozaljšanem z biseri, in tisto občasno zapiska, da se Eva strese.

Obvezni pregled šest tednov po porodu ji je žal ušel z urnika.

V tem času je bila obupno na tleh. Neprestano je trepetala, da bodo prišli ponjo in jo odvedli: gospa,

spet ste neodgovorni. Država vam nudi dobro oskrbo, vi ste pa preleni, da bi se zglasili na bližnji Kliniki. Kaj pa je to takega, dati noge narazen. Gospa, noge, te boste menda že lahko razkrečili? Tak pregled je povsem neboleč. Čista rutina. Za vaše zdravje gre, za vašo *rit*.

*

Pa saj je klicala. Je!

Bila precej zbegana. V res slabem stanju. Še slabšem. Obležala je. Povožena. Dotolklo jo je. Vztrajala je, ker je morala, viseč na mehničnem imperativu kot na obešalniku. Višnja je vmes postala šolarka. Dobri ljudje so Evi rekli, da mora na pregled na Kliniko. Z vnemo gluhe je poslušala. Nista še minila dva meseca po porodu, ko je klicala, prislanjala tisto k ušesu, in poslušala.

Ste klicatelj številka trinajst v čakalni vrsti. Sledila je glasba.

Na pregled se lahko naročite preko naše aplikacije ... in glasba.

Ste klicatelj številka trinajst v čakalni vrsti. Glasba.

Na pregled se lahko ...

Komaj je zdržala. Ta pritisk, da na drugi strani samo posnetek glasu in glasbe vzdržuje njeno potrpljenje na liniji, posnetek, ki se tudi čez trideset let ne utruji, ji je tolkel po sencih. Hkrati pa ji monotonija, ki nima konca, dopoveduje, naj se prijavi na pregled prek spleta. Saj je poskusila tudi to! Aplikacija je ni spustila dalje. Ni mogla izpolniti polja o starosti

novorojenke, ker ji polje ni ponudilo prave možnosti. Ko si je nekaj izmislila in nekako izpolnila vsa okenca, je slika zamrznila. Naročila ni mogla oddati. Kje je kakšen moški, je vzrojila, da bi ji pogledal v računalnik?

Trikrat je zaklela. Tak svet ni po meri človeka ... Še vedno je čakala na liniji.

Ste klicatelj številka petnajst v čakalni vrsti. Glasba. Na pregled se lahko naročite preko naše aplikacije ... in glasba.

Čez čas je seveda obupala.

Že prej je bila obupana, zdaj pa je ob up prišel tudi njen obup.

Po uri in deset se je premaknila na mesto petnajste čakajoče.

*

Zdaj sedi pred ginekologom, sivolasim moškim.

Ta nekaj časa molči. Gleda v zaslon in odkimava. Napne oči, se približa zaslonu. Nadene si očala. Praska se po bradi. Pobrklja si po ušesu.

»Kje pa ste bili prej?«

Kje pa ste bili prej.

Ona se medtem v kabini sleče in pride ven v sami majici, golih bokov, z golo zadnjico in črno poraščnim mednožjem.

Leže na ozko posteljo, ki ima posebna nastavka za nogi, da se primerno razmakneta. Gleda v strop, zamiži, spet pogleda ... bo ta predstava kmalu za njo?

Gospod v belem suknjiču prav počasi pristopi. Sede k njenemu vznožju in jo prime za koleno.

»Imate kakšno kontracepcijo?«

»Ne,« reče, ga za hip ošine in se spet obrne v strop.

»Svetujem vam ... Trikrat ste že rodili, gospa. Kaj je bilo tretjič ... Gotovo se boste zdaj hoteli zaščititi. To lahko storim jaz v petih minutah.«

Eva čvrsto zamiži. *Kaj je bilo tretjič* ... Nekaj takega kot hladna kovina tipa po njej od znotraj. Sliši pa kot zvok evfonija doktorjev hripavi:

»Kar sprostite se, ne bo bolelo.«

Seveda boli.

»Vse v redu, Eva!« ponosno oznani sivi gospod. Poboža jo po notranjosti stegna, vsa se vznemiri, nato jo spet pošlje za zaveso.

Doktor ne ve ničesar o njenih razmerah. In ne vpraša. Zato njegovi nasveti zvenijo tako brez pomena. Kot če zapriseženemu nekadilcu pridigaš o tem, da je bolje opustiti cigarete, ker kot črni volk požrejo tvoja pljuča. Ali uporabo kondoma ponujaš ženski, ki ima partnerico. Sviri jo pred neželjeno nosečnostjo, čeprav živi tako vzdržno, da bi stari Tolstoj padel vznak od občudovanja.

»Veste, narava igra na slepo,« glasno reče doktor.

»Narava je brez pameti!«

Eva molči.

»Le nekaj minut nama vzame tak poseg. In potem nobenih posledic. Razen tega, da ste več let brezskrbni v odnosih. Vaše krvavitve bodo manjše. Mogoče povsem izginejo. Veste, narava preveč obremenjuje žensko

telo. Ves čas ste po malem zmešane od hormonov, pa še krvavite v najlepših letih. Kaj vas ni škoda?«

Poda ji zgibanko o črki T. O majcenem tujku, ki bi ga rad vstavil v njeno votlino. Da ne bo več jamska ženska.

Eva zgibanko pusti v čakalnici.

***

Že nekaj dni je razglašen rdeči alarm.

Vse popoldne se zračna masa zgoraj zbira in prekopčuje, na večer pa pripravi strašno predstavo. Naliva dež, ne zmerno, ampak zastrašujoče: kot da bi zgoraj živeli neki zalivači in se jim nocoj pač ne ljubi spuščati vode skozi cedilo, ki vodo nareže na kaplje, ampak samo odprejo vse pipe naenkrat in prevrnejo vse škafe vode istočasno, s škodoželjno malomarnostjo, ne meneč se za povodenj tam spodaj. Strašno bobni od povsod.

Nevihta izvaja državni udar.

Eva nese ven vreče smeti. Na dvorišču postoji odprtih ust, očaranih oči. Zazira se v daljavo, skozi špranje med stolpnici, in kamorkoli se obrne, bliškanje. Strele so jasne, svetle, dolge puščice, ki švigajo prek neba kot odbleski velikanske disko krogle. Zadevajo Zemljo, sprožile bodo požar. Spomni se, s kakšno suverenostjo je njihov učitelj fizike računal, koliko je nevihta oddaljena. A v teh razmerah, kjer ne moreš prešteti sekund med enim bliskom in njegovim gromom, ker je zavladal *lajtšou* nekega lučkarja na kokainu, je to nemogoče. Vsa mestna in predmestna,

gozdna okolica in gore in reke ... vse drgeta, trepeče pred bobnenjem. Ljudje so si svarila vzeli k srcu, ko so izvedeli, da se je v jezeru sredi neurja utopil otrok. Nekemu moškemu pa je padlo drevo zmečkalo avto in možgane. Kljub temu se vedno najde kak posebnost, ki v takih razmerah sili v hribe. A večina v tistem trenutku pozapre vrata. Vsa okna so zapahnjena. Ljudje si prižgejo glasbo, zavrtijo nadaljevanko in se ne menijo za tisto zunaj. Zamotijo se, in zračni napad mine.

Eva pa se ne zamoti. Grebe po samem bistvu stvari, medtem ko se okoli nje vse bliska kot v vojni, medtem ko voda tolče po njej s kopitom.

Vse je v redu, si reče. Znotraj nje pa so zagnojeni šrapneli.

***

Kot ko so šle po kostanj.

Klatile so se po strminah. Ob poteh je bilo seveda vse pobrano. Na ravnih legah niso našle niti ježice. Zabite so bile globoko v zemljo. Vse je bilo stokrat pohojeno. Pa so jo ubrale v neprehodne strmine.

Nošenje, rojevanje in dojenje otrok je bilo kot nenehni tepež, ki je trpinčil Evino telo. Toda toliko si je opomoglo, da se je prebijala za malima kot premlatena jazbečarka, ki voljo še premore. Na navpičnem bregu pa ji je spodrsnilo, zapletla se je v trnje, okoli okončin se ji je kot živo ovilo trničevje. Padla je, se skotalila v jarek. Vsa je bila zapletena v bodičeva vlakna.

Dekleti sta jo prišli reševat. Sicer ji ne bi uspelo izpletanje iz posesivnega trnja.

Domov so se vrnile s košaro kostanjev. Ljudje, ki so jih srečale na poti, so nosili vreče: *spar, hofer, dm.*

Doma si je ogledovala, kako je po rokah in stegnih vsa porezana. Obleke je za silo očistila trnjevih sledi, svoje kože pa ni mogla. Po vsem telesu jo je pikalo, kot bi imela v kožo zaritih za kilogram drobnih kaveljčkov. Pekli so, a skoraj jih ni bilo videti.

Videla je samo, kakor vidi na nebu sledi reaktivcev, tanke rdeče črte na polti.

Čutila, kako bi skozi rada brizgnila vrelo kri.

nekaj mesecev prej

»Mami.«

Čas se je sesedal sam vase.

Tihi glasek iz otroške sobe odpre vrata v noč.

»Mamiii!«

Odločnejši glas. Eva mora vstati.

In spet ...

»Mamiii!!!«

Opoče se do male na spodnji postelji. »Šššš,« jo boža po glavici. »Šššš,« jo poljubi na vrat, kot bi hotela to bitjece požgečkati in prebuditi. Prebuditi, da bi bila ona, mama, v nočni uri manj sama. Ne, tega ne sme. »Šššš, spi dalje.«

Na hitro ošvrkne tisto, ki so jo pripeljali angeli v kočiji – še zdaj je tam zgoraj. Njen pogled pretipa ograjo pograda, nato pa še enkrat zavrtja skozi poltemo v kot, kjer v klobčiču spi njen srečni otrok. Brini še v spanju usta lezejo v smehljaj. Zakaj jo je klicala? Oh, Eva, *vse je v redu*. Pojdi nazaj spat.

Iz temnega kota, iz gub prešite odeje, znova zacvrči nedolžen krik.

»Kaj pa je?« reče Eva z glasom, ki pomirja predvsem njo.

Zadnje dni nemirno spijo pod to streho. Z vsemi močmi, medsebojnimi stiski, z ušesnimi mečicami, lasnimi končiči in neuravnanim srčnim utripanjem pričakujejo Živin prihod.

Čez dan sta Višnja in Brina Živi na čast v stanovanju že priredili parado. Imeli sta otroški orkester.

Brinina visoka piščal in Višnjini nizki bobni ter topotanje njunih podplatov so ustvarili nepozabno dinamiko. Morda je zvenela nekoliko razglašeno, bila pa je iz srca.

Živa se je v njenem trebuhu prav razkomotila. Evi se je zdelo, kot da notri točno ve, koliko pozornosti že zbuja v svetu, in da od razkošja ponosa daje nožice na mizo, no, z njimi buta ob steno. V njej je predla po mačje, kot da vidi, kako Brina v njeno zibelko polaga medvedka. Kot da že obstaja trdna, čeprav nevidna vez med rojeno in nerojeno sestro.

Zibelka počiva še prazna pod oknom v otroški sobi. Višnja in Brina sta jo hoteli tam: čeznjo sta razpeli baldahin, ki sta ga izdelali iz stare zavese; na leseno ograjo sta obesili pojočo zvezdo; večkrat prepognjeno tetra plenico, ki bo služila kot vzglavnik, pa vsak dan na novo obrneta in pogladita.

Tišino noči pretrese hrup jeklene ptice.

»Šššš, v sanjah si varna,« zašepeta Eva. *Vse je v redu.*

V razvlečeni pižami odcaplja in se okorno, kot z dvojno težo, zvrne nazaj na svojo posteljo.

***

Čas je, čas!

V devetintridesetem tednu jo popadejo krči. Neznanska sila trebuha jo brez predaha vleče k tlom. Popadki v tretje so domače nadležni: kakor ponovni zlom iste noge, ki ti jo lomijo celo zdravniki, ker se ni

pravilno zarašla. Ali kot vrnitev nekoč že ozdravljene-
nega gastritisa.

Res jo peče v želodcu.

Preveč izmučena je, da bi si panično gnala k srcu
to, kar je preživela že dvakrat.

Brinica in Višnjica sta doma, pri njiju bo za nekaj
dni ostala njena prijateljica. Malo sta na trnih, gotovo.
A bosta dobro. Nobena ne bo padla z mize. Ne
bosta se zvirali po okenski polici v petem nadstropju.
Ali sploh vesta, kako ju ima rada? Zelo zelo zelo.
Zaskeli jo v drobovju, ker jima tega pred odhodom
ni uspela še enkrat povedati.

Zdaj ju mora za kratek čas pozabiti.

Rešilec jo pripelje v ljubljansko porodnišnico.

Medlo se ji dozdeva, da pozna žensko, ki opravi
rutinski pregled.

»Nekaj je narobe,« reče Eva. Zdi se ji, da otroka
že vidi napol zunaj. Ne, ni ga še. Toda od neverjetnih
bolečin drgeta in razpada na kosce.

»Vse je v redu, gospa,« reče ženska v rokavicah, ki
se je je pravkar dotikala.

»Nekaj ni tako, kot mora biti,« vztraja Eva.

Kot v nekakšni blodnji vidi svojo mamo, ki jo pelje
na ta kraj. In jo sliši: *Eva, moji kolegici se je pripetilo,
da je pri štiriinštiridesetih zanosila, potem pa ...* In jo
Eva ustavi: Tiho, mami, zgodbo poznam.

Ni je mogla pripeljati mama, seveda ne. Trenutno
ni v najboljši koži, zato ji zdaj ne more pomagati.
Najprej poskrbi zase, še vedno sliši njeno modrost.
A kaj naj, človek ubogi, takrat, ko tega ne zmoreš?
Zadene te kap, pa sama zavrti pravo številko. Ali pa

samo sebe odpelji rodit. Kot si nekoč rodila samo sebe. *Vsak naj poskrbi zase.*

Zdi se, da tem smernicam sledi tudi tukajšnje osebe.

Ko je bila Eva prvič v tej stavbi, se ji je prikazala kočija, ki so jo gnali angeli čez nebo, in v kočiji je naravnost k njej potovalo v rjuhico ovito njeno dete. In drugič je tu dobila v svoje grobe dlani znova največji dar. Obdarovana je bila z nečim tako dragoce-
nim, česar ni zaslužila. Vsi so lahko na daleč videli, da otroku na obličju domuje sreča. Kako so ji zavidali. Ona je pa razširila roke in sprejela to, kot da je povsem samoumevno, da novo življenje prihaja prav k njej. Da, k njej!

Ta lepa spomina, okrašena s perjem angelov brez ritk, ovita v mlečni vonj, sta bila kot zelena otočka sredi temačnega morja muk.

Teh se je zdaj spomnilo njeno meso.

V njenem mesu je oživelo trpljenje.

»Gospa, malo počakajte zunaj.«

In sedi zgrbljena na klopi sredi hodnika.

S popadki, kakršnih zanjo še ni bilo, ki jo rešetajo pošev in počez, vse staro spet privre na plan.

To, kako ji je sestra tedaj, ko je Eva ležala na vozičku in k prsim stiskala prvo dete, rekla, *Vi ne morete dojiti.*

Kot da iz malih prsi ne bi moglo priti mleko. Pa lahko pride. In je prišlo. Sestra je mislila, da je neka-
kšen vrač, a je bila le vrč, vrč zlobe, ki jo je zlila na novopečeno mamico.

Po tistem *Vi ne morete dojiti* je Eva nato poklapano obležala v sobi porodnic. Njenega otroka so zaprli v komoro z razsvetlavo, kot da bi hoteli s slepečo svetlobo iz njega pregnati hudiča. Trpela je, Eva, ker je otrok imel zlatenico in so mu zato nadeli očalca in ga golega obsevali. Njo pa je, povoženo, v izprani, raztegnjeni in preznojeni halji, sestra peljala v porodnišnično mlekarno, kjer si je iz prsi iztisnila mleko. Torej vendarle imajo te male prsi mleko! V roke so ji potisnili stekleničko in ji pokazali.

Ne tega, kako se doji.

Pokazali so, kako dojenčka napojiš s stekleničko.

Temu pa je kljubovala njena samopodoba, kajti bila je mačka, ki je pravkar povila mucko. Bila je koza, h kateri se tišči majhen kozliček. Mladič je vohal mleko in s svojim smrčkom žgečkal po bradavicah in tako sprožil nastajanje novega in svežega mleka. Njene prsi so brstele.

Gotovo se ji meša od teh podob: a ji še zdaj, po šestih letih od tistega prvega poroda, ne gre v glavo, kako so iz nje poskušali napraviti molzni stroj in jo na sprevržen način odtujevali mladičku.

Joj, tisti mlečni obrat! Mnogo žensk s podočnjaki je posedalo tam, med njimi so bile predelne stene, in si ročno ali strojno iztiskalo mleko, iz njih pa je tako iztekala tudi energija. Tega ženskam pač niso povedali: kolikor ga boš iztisnila, toliko, in še več, ga bo znova nastalo. In toliko, kolikor mleka bo telo proizvedlo, toliko krvi boš dala. Mogoče je mleka lahko na pretek, energije za vse drugo pa zmanjka. Čeprav lahko ješ po večkrat na dan, telesa ne boš nahranila.

Zato je bilo veliko težav z ženskami, ki so zdrsnile v depresijo. Kopicile so se težave tistih, ki so jim otroci dan in noč jokali. Eni je neprestano kričala tista reč in potem je v sobi z drugimi mamicami in dojenčki ure in ure govorila tretjim osebam o tem, kako odvratno slabo je z njo in kako je na tleh zaradi ogabne hrane. Njen dojenček je ves ta čas ležal neopažen. Druga v sobi je bila Albanka, ki ni znala besede slovensko, a tudi ne angleško. Otroku se je zagnojil popek in osebje ji nikakor ni moglo razložiti, kako naj ga čisti. Otroka je hranila izključno po steklenički.

Eva ni mogla razumeti, zakaj je pri ženskih samicah okrog dojenja toliko zapletov. A Višnje v porodnišnici tudi sama ni mogla dojiti. Mala se je prisejala nanjo šele, ko sta prišli domov. Šele za domačimi stenami ni bilo pogledov in nasvetov, kako s stekleničko, kaj z dudo. Ni bilo ostrih sodb zagrenjenih babic. Spregovorila je narava in potem je šlo vse samo od sebe.

Z Brino je šlo vse gladko. Pot je bila uhojena, bradavici izvlečeni, prijem usvojen.

Evo so tudi takrat peljali k molznemu stroju, vendar je zdaj že bila suverena in je delala po svoje. Nihče si ji ni več drznil reči, da ne bo dojila, ali ji naročati, kolikokrat si mora črpati mleko.

In ni razloga, da ne bi šlo v tretje vse gladko, samozavestna misel kakor zvon želja pozvanja v njeni glavi.

Izmenično prihaja k zavesti in spet tone v spomine.

Ne ve več, kdo jo je pravkar pregledal, vaginalno. Nekdo jo je spodaj obril. Nekdo klistiral, umil. Ona pa komaj slutiti, da se je kdo ukvarjal z njo. In sploh ni

veliko pričakovala od tukajšnjega osebja. Zelo malo, prav najmanj je pričakovala. Glede na pretekle izkušnje se je pripravila na to, da bo, tako bi rekel Gregor, ona tu *kurc od ovce*.

A jo z novim nizom popadkov vendarle prestreli spoznanje, da je nihče ne vidi.

Gledajo samo vagino.

Ukvarjajo se samo z dlako.

Vsak ima svojo specialno nalogo. Nihče nima naloge, da pogleda njo.

Nobene aparature za dušo.

Nihče je v tem ranljivem trenutku ne vpraša:

»Gospa Eva, kako ste vendar?«

Ali pa:

»Tretjič pri nas, kajne, saj ste že domačinka.«

Morda bi jo kdo obodril s floskulo:

»V tretje gre rado!«

Teh malih fraz ni od nikoder. Svet se ji zaradi surove bolečine sesuva v prah in od zunaj potrebuje vsaj droben namig, da zares obstajata ona in njeno še nerojeno bitje. Da drugi vsaj bežno vejo za njeno bolečino. Debele, klobasaste roke bolničarke, ki si pomagajo s hladnim orodjem, šarijo po njej kot po avtomobilskem motorju.

Za trenutek izgubi stik s posteljo pod sabo.

Razum ji pravi: zelo hitro bo vse za tabo. Prenašaj trpinčenje, pa boš kmalu že stiskala utripajoče srčece k sebi. Še malo, in že boš dete prinesla v peto nadstropje k velikima sestrama in ga vsak dan polagala v zibelko in vsak dan vozičkala in se bo ves svet zložil v pomirjeno sliko.